

Brug af lockoutmidlet i offentlige konflikter

FAKTA

Jørgen Steen Madsen og Mikkel Mailand

Den 7. marts 2018 besluttede de offentlige arbejdsgivere at imødegå strejkevarsler med lockoutvarsler for ca. 450.000 offentligt ansatte i kommuner, regioner og staten. Gennemgangen af konflikterne i den offentlige sektor i de seneste 30 år viser, at lockout er blevet anvendt i forbindelse med flere overenskomstfornyelser. Arbejdsgiverne bruger altså også deres kampmiddel, hvilket er en simpel effekt af, at der er etableret et aftalesystem, hvor konflikten er parternes ultimative middel, hvis de ikke kan nå til et forlig.

I 1973-74 var overenskomstsyste­met i den offentlige sektor relativt nyt, og da sygeplejerskerne etablerede en strejke sammen med flere andre grupper på sygehusområdet afholdt arbejdsgivernes sig fra at varsle lockout. Strejken fandt derefter sin løsning med et nyt forlig mellem parterne efter ni ugers konflikt.

I 1981 sagde Dansk Socialrådgiverforening nej til KTO-forliget og varslede strejke for at fastholde et særligt tillæg for deres medlemsgruppe, men efter et langvarigt forløb imødegik KL strejken med et massivt lockoutvarsel, og Socialrådgiverforeningen måtte derefter opgive konflikten, da deres midler ikke længere slog til, og da der ikke var støtte at hente fra andre organisationer. Det blev set som en manifestation af, at enkeltgrupper ikke kan bryde niveauet i forligene, når der i øvrigt er indgået en aftale mellem KTO og de offentlige arbejdsgivere.

I 1995 kom Sygeplejerskerne igen i konflikt sammen med hospitalslaboranterne. DSR's konflikt var specifikt rettet mod operationsområdet og Amdrådsforeningen besluttede allerede i slutningen af marts at udvide konflikten med en omfattende lockout, der kunne træde i kraft samtidig med strejken per 1. maj. Kort tid før konfliktens udbrud varslede også KL og Hovedstadens Sygehusfællesskab lockout med virkning fra 1. juni. Men

da Folketinget efter fire ugers forløb greb ind ved at gennemføre en lov, der standsede konflikten blev den udvidede lockout aldrig en realitet.

Amtsrådsforeningen måtte i øvrigt suspendere en del af lockouten, således at 500 af de 4.000 omfattede ikke blev omfattet. Det skyldtes problemer med at etablere det nødvendige nødberedskab. I den offentlige debat og i de interne diskussioner på arbejdsgiversiden blev Amtsrådsforeningen derfor kritiseret for at anvende en for aggressiv lockoutstrategi, der førte til, at problemerne på sygehusområdet blev demonstreret.

En mere defensiv konfliktstrategi, som KL anvendte, var nok derfor at foretrække. Det var måske baggrunden for, at der i forbindelse med den næste sygeplejerskekonflikt i 1999 ikke skete en udvidelse af konflikten ved varsling af lockout fra de offentlige arbejdsgivers side. Mere sandsynligt et det dog, at det forekom klart, at regeringen hurtigt ville intervenere, og det skete også allerede med et politisk indgreb efter en uges strejke.

Under konflikten i 2008 var der intern strid i KL's bestyrelse om anvendelse af lockout som svar på FOA's strejke. Nogle frygtede, at KL ville miste kampen om den offentlige mening ved at svare aggressivt igen – selv om det er den logiske konsekvens af aftalesystemet, at sammenbrudte forhandlinger, der fører til varsling af konflikt fra den ene side mødes med udvidelse af konflikten fra den anden side. KL nåede således ikke at udvide FOA's partielle strejke med en lockout, før parterne i begyndelsen af maj indgik forlig. På sygehusområdet afholdt regionerne sig fra at svare på strejken med lockout, fordi Sundhedskartellets strejke var næsten altomfattende. Der var ikke flere at sende i konflikt – tværtimod måtte mange konfliktramte arbejde på grund af det etablerede nødberedskab. Da BUPL i midten af maj blev en del af konflikten og startede en partiel strejke, svarede KL til gengæld omgående igen med et omfattende lockoutvarsel, der ville føre til en udvidelse af konflikten den 17. juni. Inden den trådte i kraft lykkedes det dog parterne at indgå forlig.

I alle disse tilfælde har lockoutvarslerne været et svar på en varslet strejke. Når strejker er det sædvanlige første skridt, kan det ses som et resultat af, at det som regel er lønmodtagersiden, der ønsker ændringer i de eksisterende forhold – fx lønstigninger.

I 2013 anvendte arbejdsgiverne for første gang lockoutvåbnet uden foregående strejkevarsel. Konflikten opstod omkring undervisningsområderne på det statslige område (gymnasier, erhvervsskoler, SOSU-skoler, VUC'er, frie grundskoler, produktionsskoler osv.) og på det kommunale område (folkeskolen, sprogcentre og ungdomsskolerne) og omfattede ca. 67.000 ansatte. Konflikten handlede om den afvikling af områdernes arbejdstidsregler, som de offentlige arbejdsgivere havde gjort til hovedkrav. Konflikten havde karakter af en frigørelseskonflikt, idet arbejdsgiverne ønskede at frigøre sig fra de eksisterende arbejdstidsregler.

Mens Akademikerne (det tidligere AC) sammen med GL nødtvungent indgik forlig herom med Finansministeriet og fik en økonomisk kompensation for det i form af lønstigninger, viste forlig sig ikke muligt på det øvrige statslige undervisningsområde og på folkeskoleområdet. Som konsekvens blev der udsendt lockoutvarsel – fra henholdsvis KL og Finansministeriet – på de to områder. Denne gang var der fuld opbakning i KL's besluttende organer til dette skridt, og der var også fuld opbakning i regeringen. Det videre forløb henlagdes derfor til Forligsinstitutionen. Forligsmanden opgav efter to uger at forlige parterne. På intet tidspunkt havde parterne været tæt på noget, der kunne anvendes til en forligsskitse. Da forligsmanden ikke valgte at udsætte konflikten, blev lockouten en realitet fra den 2. april. Der var kun sporadisk kontakt mellem konfliktens parter i lockout-fasen. Lockouten blev afsluttet med et politisk indgreb efter knapt fire ugers konflikt.

Som reaktion på strejkevarsler sendte både de statslige, kommunale og regionale arbejdsgivere under overenskomstfornyelsen i 2018 meget omfattende lockoutvarsler, der samlet omfattede meget store dele af den offentlige sektor. Undtaget var grupper, som ikke kan strejke, en mindre del af de offentligt ansatte, som skulle sikre nødberedskaber på en række centrale samfundsinstitutioner og enkelte andre grupper særligt i kommunerne, der var undtaget af andre grunde. I tråd med den politik, som kommunerne udviklede under strejkerne i 2008, varslede KL lockout bredt for alle kommuner, der ville blive iværksat såfremt enkelte kommuner blev ramt af strejke. Lønmodtagerne opfattede de omfattende lockoutvarsler som aggression og optrapning af konflikten. Omvendt fremgår det af formuleringen af statens lockoutvarsel, at arbejdsgiverne anså strejkevarslerne for så samfundsøkonomisk omfattende, at arbejdsgiverne måtte trække tilsvarende stærke våben for at signalere alvoren. På baggrund heraf var forventningen, at en eventuel konflikt ville blive meget kort, og ville ende med et hurtigt lovindgreb. Men efter Forligsinstitutionen havde udsat konflikten to gange, blev der i april indgået forlig, og lockouterne blev således aldrig effektuerede.

FAOS 07.12.20